

بازار داغ مستندهای اجتماعی در تلویزیون

وقتی نام فیلم مستند می‌آید خیلی‌ها یاد تصاویر برنامه‌های راز بقا می‌افتند که در آن حیوانات به دنبال هم می‌دوند! اما مستندها فقط به فیلم‌های راز بقایی محدود نمی‌شود و آثار مستند خودشان انواع متفاوتی دارد.

جام جم آنلاین: وقتی نام فیلم مستند می‌آید خیلی‌ها یاد تصاویر برنامه‌های راز بقا می‌افتند که در آن حیوانات به دنبال هم می‌دوند! اما مستندها فقط به فیلم‌های راز بقایی محدود نمی‌شود و آثار مستند خودشان انواع متفاوتی دارد.

مستندهای معماری و بناهای تاریخی، قوم‌شناسی، تبلیغاتی، شاعرانه، داستانی و اجتماعی همگی زیرمجموعه‌هایی از قالب آثار مستند است.

در این میان مستندهای اجتماعی از آنجا که به مسائل مرتبط با مردم و جامعه می‌پردازد، جذابیت بیشتری برای مخاطبان دارد.

بینندگان تلویزیونی می‌توانند معضلات و واقعیت‌های دور و برشان را در آینه این‌گونه مستندها ببینند و با آنها همراه شوند.

در حال حاضر حضور مستندهای اجتماعی در برنامه‌های سیمای پررنگ شده و برنامه‌سازان سعی می‌کنند در برنامه‌هایشان از این قالب تاثیرگذار بهره ببرند.

استقبال از برنامه‌هایی چون [#171شوک](#)؛ [#171جمع](#)؛ [#171در شهر](#)؛ [#171استان](#)؛ [#171این زندگی](#) است؛ [#171مکت](#)؛ [#171سفر بخیر](#)؛ و... نشان داد که مستندهای اجتماعی گاه می‌تواند به اندازه یک سریال داستانی مخاطب جذب کند. هم‌اکنون مستندهای تلویزیونی به طیف وسیعی از مسائل اجتماعی می‌پردازد.

برنامه‌هایی چون [#171در شهر](#)؛ [#171و در استان](#)؛ بیشتر معضلات شهری را بررسی می‌کند. [#171این زندگی](#) است؛ [#171به موضوع سفر و مکان‌های گردشگری](#) می‌پردازد. [#171سفر بخیر](#)؛ بر مساله تصادفات رانندگی متمرکز شده است و...

مستندها باید صادقانه باشند

فرشاد شکیبی، تهیه‌کننده برنامه [#171شوک](#)؛ ارتباط خوبی با خبرنگاران دارد؛ چون خیلی از سوژه‌هایش را از خبرنگاران دریافت می‌کند. او در گفت‌وگو با خبرنگار روزنامه جام‌جم خبر می‌دهد که در حال ساخت یک مستند درباره جوانان عاشق بازیگری و سودای شهرت است.

در برنامه‌های [#171شوک](#)؛ تا به حال مستندهای جنجالی درباره موضوعات کلاهبرداری، اعتیاد، حیوانات خانگی، گروه‌های شیطان‌پرستی، مد و لباس و... پخش شده است.

فرشاد شکیبی، با بیان این که برخی‌ها تصور می‌کنند کارهای نمایشی و داستانی مخاطب بیشتری دارند، می‌گوید: البته هر کاری ارزش خودش را دارد؛ اما در تمام دنیا کارهای مستند و گفت‌وگو محور اجتماعی بسیار پرمخاطب‌تر از سریال‌ها است.

من اعتقاد دارم اگر یک کار مستند اجتماعی تاثیرگذار با ساختار درست بسازیم، بیننده با آن احساس همذات‌پنداری می‌کند.

شکیبی یکی از دلایل جذاب بودن [#171شوک](#)؛ را صادقانه بودنش معرفی می‌کند. او ادامه می‌دهد: ما سعی کردیم با مخاطبان صادقانه برخورد کنیم، به این معنی که آنچه در واقعیت وجود دارد را به تصویر بکشیم. مثلاً قسمتی که به اعتیاد پرداخته می‌شد، همکاران ما با برخی از فروشندگان موادمخدر ارتباط مستقیم برقرار کرده بودند یا از دوربین مخفی استفاده می‌کردیم تا هر چه بیشتر به واقعیت نزدیک شویم.

در بحث اعتیاد، پنهانکاری هیچ توجیه اخلاقی و منطقی ندارد و ما باید با توجه به تاثیرات سوپی که بر جوانان می‌گذارد واقعیت‌ها را به مردم بگوییم و به خانواده‌ها هشدار دهیم.

تهيه كننده شوك به دشواري‌هاي ساخت مستند در مقايسه با آثار داستاني اشاره مي‌كند و مي‌گويد: من به عنوان فردي كه هر دو را تجربه کرده‌ام، مي‌گويم ساخت مستند اجتماعي به مراتب سخت‌تر از سريال است؛ به شرط اين كه مستند اجتماعي ساختار درستي داشته باشد و با پشتوانه علمي و تحقيقاتي تهيه شده باشد.

شكيب مي‌افزايد: مستند سخت‌تر است به خاطر اين كه تو نمي‌داني با چه موضوعاتي رودرو مي‌شوي. تو نمي‌تواني برنامه‌ريزي شده پيش بروي. هر لحظه ممكن است اتفاق تازه‌اي رخ بدهد كه روند فكريات را عوض كند. ممكن است سوژه‌ها آماده نباشند و هماهنگي‌هاي لازم انجام نشود. صبر و تحمل يك تهيه‌كننده در اين كارها بايد خيلي زياد باشد. كارهاي مستند شايد از يك سريال هم بيشتر زمان ببرند.

او با نگاهی آسیب‌شناسانه مستندهاي تلويزيون را بررسي مي‌كند و توضيح مي‌دهد: به نظر من مهم‌ترين نقطه ضعف مستندها تکرار موضوعات آن است و اين كه بعضي‌ها دنبال بيان حرف نو نيستند. مشكل ديگر عدم انجام تحقيقات لازم و كافي است، البته تهيه‌كنندگان گناهي ندارند. چون از مستندسازان حمايت مالي نمي‌شود، آنها هم نمي‌توانند وقت زيادي صرف كنند.

سعي مي‌كنيم به سوژه نزديك شويم

171#& جمع ما؛ يكي از برنامه‌هايي است كه در هر قسمت آن چندين مستند مرتبط با موضوع تعيين شده پخش مي‌شود. در اين مجله تصويري تا به حال پرونده‌هايي درباره جراحي بيني، عشق، بحران عاطفي در خانواده‌ها و شاهدفروشي ورق خورده است. الهه بهبودي، تهيه‌كننده 171#& جمع ما؛ درباره اهميت ساخت مستندهاي تاثيرگذار در تلويزيون مي‌گويد: اين كه يك ميكروفن را برداري و نظر مردم را پيرسي ساده‌ترين كار ممكن است. ما سعي مي‌كنيم به سوژه نزديك شويم و جنبه‌هاي مختلفش را ببينيم. وقتي داريم درباره جراحي زيبايي صحبت مي‌كنيم فردي كه 20 عمل جراحي روي صورتش انجام داده بهتر از هر كسي مي‌تواند اظهارنظر كند.

وي مي‌افزايد: ما در موضوع دروغگويي، هم سراغ شاهدفروش‌ها رفتيم و هم سراغ مردم عادي. چون مردم عادي‌اند كه دارند به هم دروغ مي‌گويند. ما وقتي درباره سرعت خودرو مستند مي‌سازيم، زمين رالي را هم نشان مي‌دهيم و به جوان‌ها مي‌گويم اگر عشق سرعت داريد به زمين رالي هم برويد.

مستند اجتماعي نبايد نتيجه‌گيري كند

بهبودي در مستندهايش تلاش دارد ابعاد مختلف يك قضيه را واکاوي كند. او توضيح مي‌دهد: هميشه در برنامه‌هاي تلويزيوني مي‌گويند كه جراحي بيني كار خوبي نيست. اما تعداد زيادي از جوان‌ها در جامعه ما اين جراحي را انجام داده‌اند. ما نمي‌توانيم بگويم شما عقلتان نمي‌رسد و كارتان اشتباه است. بايد آنها را به برنامه بياوريم و پيرسيم چرا اين كار را انجام داده‌اند. به همين دليل برنامه ما شعاري نيست. ما يك جواب مشخص را انتخاب نمي‌كنيم كه از اول تا آخر رويش مانور بدهيم.

وي درباره مستندهايي كه قرار است در اين برنامه پخش شود، مي‌گويد: اين‌طوري نيست كه ما تا يك سال ديگر برنامه‌ريزي کرده باشيم. ما براساس بازخوردها برنامه‌ريزي مي‌كنيم. ما تا دو هفته بعد را خبر داريم كه چه موضوعاتي قرار است داشته باشيم.

او ادامه مي‌دهد: ما راجع به مسائل مختلف موضعگيري نداريم. كار ما اين نيست كه نتيجه‌گيري كنيم. مخاطب عاقل ما خودش بايد نتيجه‌گيري كند.

به عقیده بهبودي، مستندها نبايد راجع به آدم‌ها قضاوت كنند. او مي‌گويد: در يكي از برنامه‌ها ديدم يك جوان مويش را تيغ‌تيغي کرده بود. يك جوان ديگر گفت اينها عقده‌اي هستند و كمبود دارند. در اين وضعيت مخاطبي كه شبیه جوان اولي است اين برنامه را دنبال نمي‌كند؛ چون مستند تلويزيوني به او بي‌احترامي کرده است.

اين تهيه‌كننده ادامه مي‌دهد: ما يك مهمان شاغلي داشتيم كه بچه‌هايش را پيش مادرش گذاشته بود. واكنش‌هاي مخاطبان به اين مهمان خيلي تند بود. من او را نياوردم كه بقيه تحقيرش كنند. من به او احترام مي‌گذارم. او در برنامه ما از خودش دفاع كرد و گفت مشكلش معلول يكسري شرايط اجتماعي است.

